

ГРАД КРАЉЕВО

**ПРОГРАМ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОТПОРНОГ
НА ИЗМЕЊЕНЕ КЛИМАТСКЕ УСЛОВЕ**

**РУРАЛНИ РАЗВОЈ
ПОЉОПРИВРЕДА
КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ
КАТАСТРОФЕ
АДАПАТАЦИЈА
МИТИГАЦИЈА**

Краљево 2025

САДРЖАЈ:

УВОД
РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ПЛАНА
ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ
ЖЕЉЕНО СТАЊЕ
МЕРЕ
ПРИЛОЗИ

УВОД

Иницијатива за израду Програма руралног развоја града Краљева отпорног на измењене климатске услове, дошла је од члана Градског већа града Краљева задуженог за област цивилне заштите и рурални развој, Сретена Јовановића.

Инспирисан потребом да се активније приступи руралном развоју, а вођен бригом о селу, јер и живи у селу Шумарице тик уз Западну Мораву, Сретен Јовановић је формирао посебан тим за припрему овог документа.

Велика захвалност за израду овог документа припада и Одељењу за послове цивилне заштите у оквиру Градске управе града Краљева, као и пољ. инж. Катанићу, Завичајном друштву и другим организацијама и појединцима који су допринели да документ изгледа како стоји у наставку.

Надамо се да ће овај документ послужити за конкретну акцију у циљу јачања отпорности руралних подручја на територији града Краљева на измењене климатске услове.

Такође, овакве активности доприносе борби против демографске куге и оснаживању села и сектора пољопривреде.

Аутори

РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ПРОГРАМА

Разлози за израду и доношење Програма руралног развоја града Краљева отпорног на измењене климатске услове (у даљем тексту: Програм), су вишеструки.

Пре свега, разлози доношења Програм су сагледани у потреби да се активним мерама допринесе јачању локалних заједница на руралним/сеоским подручјима на територији града Краљева, када је реч о измењеним климатским условима.

Правни основ за доношење Програм налази се у члану 15. став 1. Закона о климатским променама ("Службени гласник РС", број 26 од 23. марта 2021.), као и Статуту града Краљева, Плану развоја града Краљева.

ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ

Учестале катастрофе, попут поплава, клизишта, шумских пожара, доводе до великих материјалних штета, посебно на руралним/сеоским подручјима које се огледају у оштећеној инфраструктури (путеви и мостови), уништеним засадама и пластеницима, као и уништеним шумским комплексима. Неретко, чак и имовина локалних пољопривредника (зграде, машина и опрема), бива уништена. О последицама елементарних непогода, као и учесталостима, говоре и различити Извештаји о процени штете који су израђени након тих дешавања (више на: <http://civilnazastitakraljevo.rs/izvestaji-o-proceni-stete/>).

Још један фактор који негативно утиче на отпорност руралних подручја јесте демографија, односно, стање становништва које живи и ради на тим подручјима. Углавном је реч о старачким домаћинствима (изнад 60 год.), неретко су то и самачка домаћинства, а велики је број и корисника социјалне и медицинске помоћи. Општи закључак је да су најруралнија подручја управо и најосетљивија са аспекта социо-економског гледишта, односно, становништва које је настањено на овим подручјима.

Трећи, за овај Програм најбитнији фактор, јесте инфраструктурна развијеност руралних подручја на територији града. Под инфраструктуром подразумева се, не само развијеност и стање локалне путне мреже, већ и стање водовода, пречишћавања отпадних вода, третман чврстог отпада, али и покривеност сигналом мобилне телефоније и интернет везе, као и постојањем објеката/зграда за обављање одређених делатности, попут здравствене заштите, образовања итд. Такође, за овај Програм је веома значајана заступљеност на руралним подручјима добровољног ватрогаства и цивилне заштите.

У наставку је дат преглед сектора пољопривреде на територији града Краљева (извор: попис пољопривреде, РЗС)

Основни подаци				Чланови газдинства и стално запослени на породичном газдинству према полу, 2012. (%)			
Пољопривредна газдинства	11713	(2012)					
Годишње радне јединице (број)	13254	(2012)					
Двоосовински трактори	6094	(2012)					
Условна грла (број)	38536	(2012)					
Извор: Попис пољопривреде, РЗС				Извор: Попис пољопривреде, РЗС			
Ангажована радна снага, 2012.							
	Укупно	Жене	мушкарци				
Носиоци породичног газдинства	11532	2013	9519				
Чланови породице и рођаци који су обављали пољопривредне активности на породичном газдинству	15500	9918	5582				
Стално запослени на породичном газдинству	29	6	23				
Стално запослени на газдинству правног лица/предузетника	178	73	105				
Управници (менаџери) на газдинствима	11713	1916	9797				
Извор: Попис пољопривреде, РЗС							
Коришћено пољопривредно земљиште, 2012. (у ha)				Број грла стоке, 2012.			
Окућница	414,36			Говеда	23396		
Оранице и баште	16171,26			Свиње	54020		
Воћњаци	3565,76			Овце	39836		
Виногради	10,49			Живина	400200		
Остали стални засади	10,82			Укупно	517452		
Ливаде и пашњаци	18204,04			Извор: Попис пољопривреде, РЗС			
Укупно	38376,73						
Извор: Попис пољопривреде, РЗС							

ЖЕЉЕНО/ЦИЉАНО СТАЊЕ

У односу на постојеће стање, као и стање постојећих и могућих додатних ресурса (пре свега фондова), у наредном периоду, град Краљево жели да у што већој мери оснажи рурална/сеоска подручја на измењене климатске услове. Ово се пре свега односи на потребе пољопривредне производње у сушним периодима, али и на смањење појава и последица бујичних поплава и шумских пожара на постојећу инфраструктуру и пољопривредну производњу.

Могу се издвојити следећи циљеви који се желе постигнути реализацијом овог Програма:

- **Циљ 1:** изграђени институционални системи за подршку руралном развоју отпорном на измењене климатске услове
- **Циљ 2:** успостављени ефикасни механизми за праћење утицаја климатских промена и мера у циљу адаптације и митигације на измењене климатске услове
- **Циљ 3:** успостављени инструменти у смањењу негативних утицаја на измењене климатске услове
- **Циљ 4:** изграђени инфраструктурни системи отпорни и у функцији отпорности руралних подручја на измењене климатске промене
- **Циљ 5:** ефикасна обнова и осигурање рурални подручја у односу на ризике повезане са измењеним климатским променама

МЕРЕ

Мере у циљу јачања отпорности руралних подручја на измењене климатске услове, можемо поделити на:

- 1- Структурне
- 2- Неструктурне.

Структурне мере и активности су мере које се односе на инвестиције у изградњу или реконструкцију инфраструктуре, а чија пројектно-техничка документација треба да садржи све неопходне податке о постојећим ризицима, односно, мерама у циљу јачања отпорности руралних подручја на измењене климатске услове.

Неструктурне мере и активности су све оне мере које подразумевају коришћење постојећих знања, праксе и стандарда за смањење ризика од катастрофа и развоја руралних подручја, а нарочито оне мере исказане кроз јавне политике, планска документа и законе, које омогућавају подизање јавне свести, професионално усавршавање и едукацију у области руралног развоја.

Такође, у односу на ефекте мера, можемо их поделити на:

- 1- Мере адаптације и
- 2- Мере митигације.

Мере адаптације представљају све скупове активности које се односе на прилагођавање руралних подручја, посебно сектора пољопривреде, на измењене климатске услове. Мере митигације су усмерене на ублажавање ефеката измењених климатских промена и прес свега се односе на смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште и сл.

Ипак, у односу на жељене ефекте, као и постојеће ресурсе, а највише у односу на надлежности, за потребе припреме и реализације овог Програма, мере ћемо поделити на следеће групе:

- 1- Институционалне
- 2- Материјално-техничке и
- 3- Функционалне мере.

Прву групу мера чине мере у циљу јачања институционалног оквира на руралним подручјима. Ово се пре свега односи на активности усмерене ка изградњи система цивилне заштите, добровољног ватрогастава, али и процене штета и потреба након елементарних и других непогода.

Када је реч о материјално-техничким мерама, оне се односе на изградњу објеката/зграда, инфраструктуре, опремање цивилне заштите и добровољних ватрогасних друштава, као и опремања у циљу мониторинга/надзора и ране најаве. Веома важан сет активности представљају оне које се односе на уређење водотокова и изградњу вишенаменских хидроакумулација, али и изградњу машинских престенова на руралним подручјима.

Функционалне мере се односе на активности које подижу „виталност“ заједница на руралним подручјима. То су различите кампање у циљу подизања свести о значају спровођења мера адаптације и митигације на измењене климатске услове, вежбе цивилне заштите, као и публикације (штампани и електронски материјали) које допринесе већим знањима и бољим вештинама локалног становништва. Једна од важних мера се односи и на осигурање.

ПЛАН РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОТПОРНОГ НА ИЗМЕЊЕНЕ КЛИМАТСКЕ УСЛОВЕ ГРАДА КРАЉЕВА (2025 – 2027)

ОПШТИ ЦИЉ:						ИНДИКАТОР: ПВ (2025): ЦВ (2027):		
Компонента 1: Посебан циљ 1:						ИНДИКАТОР: ПВ (2025): ЦВ (2027):		
Мера 1.1 – Структурне мере								
Резултати	Активности	Индикатори	Одговорна институција / партнер институција	Време реализације	Извештавање	Потребна финансијска средства		Необезбеђени ресурси
						Буџет ЈЛС (дин)	Остали извори (дин)	
Изграђене вишенаменске хидроакумулације на Жичкој реци	1. Израда Пројекта и добијање грађевинске дозволе	Израђен Пројекат Издата грађевинска дозвола Донет програм	Град Краљево/ФАО Одељење за урбанизам	До 2025		-	5.000.000,00 ФАО	-
	2.доношење посебног програма Владе РС	Извршен избор извођача Извршени радови	Влада РС Министарство за јавна улагања	2025		-	-	-
	3.изградња у складу са прописима (Закон о јавним набавкама, Закон о планирању и изградњи)		Град Краљево Министарство за јавна улагања	2025/2026		1.000.000,00	50.000.000,00 Влада РС	-
Изграђене вишенаменске хидроакумулације на Сирчанској реци	1. Израда Пројекта и добијање грађевинске дозволе	Израђен Пројекат Издата грађевинска дозвола Донет програм	Град Краљево/ФАО Одељење за урбанизам	До 2025		-		5.000.000,00 - ФАО
	2.доношење посебног програма Владе РС	Извршен избор извођача Извршени радови	Влада РС Министарство за јавна улагања	2025		-	-	-
			Град Краљево Министарство за јавна улагања	2025/2026		1.000.000,00	50.000.000,00 Влада РС	1.000.000,00 – град Краљево 50.000.000,00 – Влада РС

	3.изградња у складу са прописима (Закон о јавним набавкама, Закон о планирању и изградњи)							
Израђене вишенаменске хидроакумулације на Стубалској реци	1. Израда Пројекта и добијање грађевинске дозволе 2. доношење посебног програма Владе РС 3.изградња у складу са прописима (Закон о јавним набавкама, Закон о планирању и изградњи)	Израђен Пројекат Издата грађевинска дозвола Донет програм Извршен избор извођача Извршени радови	Град Краљево/ФАО Одељење за урбанизам Влада РС Министарство за јавна улагања Град Краљево Министарство за јавна улагања	До 2025 2025 2025/2026		- - 1.000.000,00	- - 50.000.000,00 – Влада РС	5.000.000,00 - ФАО - 1.000.000,00 – град Краљево 50.000.000,00 – Влада РС
Израђене вишенаменске хидроакумулације на Гледићској реци	1. Израда Пројекта и добијање грађевинске дозволе 2. доношење посебног програма Владе РС 3.изградња у складу са прописима (Закон о јавним набавкама, Закон о планирању и изградњи)	Израђен Пројекат Издата грађевинска дозвола Донет програм Извршен избор извођача Извршени радови	Град Краљево/ФАО Одељење за урбанизам Влада РС Министарство за јавна улагања	До 2025 2025 2025/2026		- - 1.000.000,00	ФАО - 50.000.000,00 – Влада РС	5.000.000,00 - ФАО - 1.000.000,00 – град Краљево 50.000.000,00 – Влада РС

	о планирању и изградњи)							
Успостављен машински прстен на руралним подручјима	1.набављен трактор са приколицом 2.организоване сеоске средине за имплементацију машинског прстена	Број набављених трактора ПВ:0 ЦВ:2 Број машинских прстенова ПВ:0 ЦВ:5	Град Краљево Савет за пољопривреду Министарство за пољопривреду ФАО Средња пољопривредно-хемијска школа МЗ					
Мера 1.2 – Неструктурне мере								
Резултати	Активности	Индикатори	Одговорна институција / партнер институција	Време реализације	Извештавање	Потребна финансијска средства		Необезбеђени ресурси
						Буџет ЈЛС	Остали извори	
Унапређена знања запослених у Градској управи на тему руралног развоја отпорног на климатске промене	1.Спровођење обука за запослене у Градској управи у складу са програмима обука НАЈУ	Број спроведених обука Број лица која су похађала обуке	Град Краљево НАЈУ СКГО	континуирано	Извештај о раду Градске управе – начелник Градске управе			
Успостављена сарадња са школама на сеоским/руралним подручјима	1.предавања 2.набављени шпорети 3.набављени пластеници 4.успостављена кухиња у школама са производима из	Број одржаних предавања Број наставног/ненаставног особља и ученика која су похађала предавања Број набављених шпорета за школе Број набављених пластеника Број школа са успостављеним кухињама	Одељење за послове цивилне заштите Одељење за привреду и финансије (Одсек за пољопривреду) Средња пољопривредно-хемијска школа Основне школе на сеоским подручјима Градско веће	континуирано	Извештај о раду Градске управе			

	пољопривредних економија школа							
Формирана мрежа повереника и заменика поверника цивилне заштите на руралним подручјима	1.Закључак о имеовању повереника и заменика повереника ЦЗ 2.обуке и полагање испита 3.опремање	1.број именованих повереника и заменика повереника ЦЗ 2.број извршених обука и обучених лица 3.број набављених и распоређених комплета опреме ЦЗ	Градско веће Штаб за ВС Одељење за послове ЦЗ СВС МУП-а ЦК Краљево Градска управа	континуирано	Извештај Штаба за ВС Извештај Одељења за послове ЦЗ Извештај начелника ГУ	5.000.000,00 (50.000,00/комплету униформе за укупно 100 лица – 50 повереника и 50 заменика повереника ЦЗ)	500.000,00 (5.000,00/лицу за укупно 100 лица – 50 повереника и 50 заменика повереника ЦЗ)	500.000,00 (5.000,00/лицу за укупно 100 лица – 50 повереника и 50 заменика повереника ЦЗ)
Формиране јединице цивилне заштите опште намене на руралним подручјима	1.решење о образовању ЈЦЗОН 2.обуке и полагање испита 3.опремање	1.број образованих ЈЦЗОН и припадника ЈЦЗОН 2.обуке и полагање испита 3.опремање	Одељење за послове ЦЗ СВС МУП-а ЦК Краљево Градска управа	континуирано	Извештај Штаба за ВС Извештај Одељења за послове ЦЗ Извештај начелника ГУ	3.000.000,00 (50.000,00/комплету униформе за укупно 60 лица – припадника ЦЗ)	300.000,00 (5.000,00/лицу за укупно 60 лица – припадника ЦЗ)	300.000,00 (5.000,00/лицу за укупно 60 лица – припадника ЦЗ)
Формирана и функционална ДВД на руралним подручјима	1.извршене обуке и лекарски прегледи 2.извршено опремање ДВД и припадника ДВД 3.израђена пројектна документација за ватрогасни Дом/гаражу 4.Извршен избор извођача и извршени радови на изградњи Ватрогасног Дома/гараже	Број новоформираних ДВД ПВ:10 ЦВ:15 Број ДВД која су комплетно опремљена са потребном опремом ПВ:0 ЦВ:15 Број обучених и опремљених припадника ДВД ПВ:100 ЦВ:150	Градско веће Градски ватрогасни савез ДВД на територији града Одељење за послове ЦЗ СВС МУП-а Градска управа Донатори	континуирано	Извештај Штаба за ВС Извештај Одељења за послове ЦЗ Извештај начелника ГУ Извештај о реализацији буџета града	3.500.000,00 (20.000,00/припаднику за обуке и лекарске и 50.000,00 за комплет униформе по припаднику) 15.000.000,00 (остала ватрогасна опрема за ДВД – по једном ДВД комплет опреме 1.000.000,00)	66.000.000,00 (6.000.000,00 по једном дому за израду пројектне документације и изградњу) 45.000.000,00 (5.000.000,00 по једном специјализованом возилу за потребе ДВД)	66.000.000,00 (6.000.000,00 по једном дому за израду пројектне документације и изградњу) 45.000.000,00 (5.000.000,00 по једном специјализованом возилу за потребе ДВД)

	5.набавка возила	Број изграђених Ватрогасних домова/гаража ПВ:4 ЦВ:15 Број набављених возила за ДВД ПВ:6 ЦВ:15						
Вежбе цивилне заштите се редовно изводе у школама на сеоским/руралним подручјима	1.израђени Елаборати за вежбу ЦЗ 2.Вежбе ЦЗ изведене и извршена евалуација							
Успостављен систем подршке рада противградних стрелаца	1.Повећан број противградних стрелаца који су у функцији система ЦЗ							
Адаптирани објекти за потребе цивилне заштите и ДВД на руралним подручјима	1.Извршена адаптација објеката напуштених škola и других објеката							
Изграђени водозахвати за потребе гашења пожара и суше								
Изграђене хидрантске мреже								
Изградња бунара за воду на руралним подручјима	1.реализован конкурс расподеле новца из фонда за пољопривреду							
Изградња јавних чесми на сеоском подручју	1.израђена пројектна документација	Број изграђених јавних чесми ПВ:0	Градско веће Градска управа ЈКП Водовод	континуирано	Извештај о реализацији буџета- ГУ	20.000.000,00 (по једној чесми 1.000.000,00 за	-	-

	2.извршен избор извођача и изградња чесме	ЦВ:20	Завод за јавно здравље МЗ		Извештај 33ЈЗКВ	пројектну документацију и изградњу)		
Уређени извори водоснабдевања (локални/сеоски водоводи) на сеоском подручју	1.изграђене зоне санитарне заштите 2.контрола квалитета воде	Број извора који су третирани ПВ:0 ЦВ:20	Градско веће Градска управа Завод за јавно здравље МЗ	континуирано	Извештај о реализацији буџета- ГУ Извештај 33ЈЗКВ	10.000.000,00 (по једном извору 500.000,00)	-	-
Зграде/објекти противградне станице су адаптиране и у функцији противградне заштите	1.израђени неопходни предмери и предрачуни 2.извршена јавна набавка избора извођача и извршени радови на станицама	Број адаптираних противградних станица ПВ:0 ЦВ:10	Градско веће Штаб за ВС Градска управа РХМЗ – радарски центар Бешњаја	континуирано	Извештај Штаба за ВС Извештај РХМЗ Извештај о реализацији буџета- ГУ	5.000.000,00 (по једној станици 500.000,00)	-	-
Успостављен систем ране најаве за шумске пожаре	1.Извршена набавка и радови на изградњи Визиторских центара (центри за мониторинг према узору на центар у Студеници) на Гочанском, Котленичком, Гружанском и Гледићском крају и потезу Јанока	Број направљених визиторских центара ПВ:1 ЦВ:6	Градско веће Градски ватрогасни савез ДВД на територији града Одељење за послове ЦЗ СВС МУП-а Градска управа УНДП ФАО Министарства у Влади РС	континуирано	Извештаји Штаба за ВС Извештаји Одељења за послове ЦЗ	-	60.000.000,00 (по једном Визитроском центру цена за израду пројекта и набавку је 12.000.000,00)	60.000.000,00
Набављена опрема за мониторинг/надзор ерозионих подручја и климатски угрожена рурална подручја	1.мапирана ерозиона подручја на руралним подручјима (Ситуациона анализа, Елаборат и сл.) 2.одређене позиције на којима ће се	Број подручја на којима се врши мониторинг ПВ:1 ЦВ:10	Одељење за послове цивилне заштите Одељење за инспекцијске послове – Одсек за заштиту животне средине Донатори	континуирано	Извештаји Штаба за ВС Извештаји Одељења за послове ЦЗ	-	9.000.000,00 (процена је да је израду докумената и набавку опреме за мониторинг по једној локацији неопходно издвојити 1.000.000,00 дин)	9.000.000,00

	поставити опрема за мониторинг 3.извршена набавка опреме и уградња							
Извршена подршка у осигурању пољопривредне производње	1.У односу на Програм подршке руралном и развоју пољопривреде додељена средства за осигурање пољопривредне производње	Број осигураних пољопривредних произвођача	Градско веће Одељење за привреду и финансије – Одсек за пољопривреду Пољопривредни произвођачи - регистровани	континуирано	Извештај о реализацији Програма подршке руралном и развоју пољопривреде	10.000.000,00	-	-

ПРИЛОЗИ

Закон о климатским променама <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2021/26/1/reg>

Статут града Краљево <https://www.kraljevo.rs/dokumenti/statut-grada/>

План развоја града Краљево за период 2024 до 2030. <https://www.kraljevo.rs/wp-content/uploads/2024/10/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98%D0%B0-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B0-%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%99%D0%B5%D0%B2%D0%B0-%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB.pdf>

ДЕВИНФО <http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/>

Процена ризика од катастрофа за града Краљево <http://civilnazastitakraljevo.rs/proces-izrade-procene-rizika-od-katastrofa/>

Процена угрожености од елементарних непогода и других несрећа за територију града Краљево http://civilnazastitakraljevo.rs/PDF/Procena_usvojena_sajt.pdf

Извештаји о процени штета и потреба након елементарних непогода <http://civilnazastitakraljevo.rs/izvestaji-o-proceni-stete/>

Одлука о финансирању доброволног ватрогаства на територији града Краљево http://civilnazastitakraljevo.rs/PDF/Odluka_DVD.pdf